

Bureau Forum Standaardisatie

gehuisvest bij Logius
Postadres
Postbus 96810
2509 JE Den Haag
Bezoekadres
Wilhelmina van Pruisenweg 52
2595 AN Den Haag
Bij bezoek aan Logius is
legitimatie verplicht.

Contactpersoon

Joram Verspaget
secretaris BFS
joram.verspaget@logius.nl
+ 31 (0) 6 5284 5592

VERSLAG

FORUM STANDAARDISATIE

15 maart 2016

Vergaderdatum en -tijd   dinsdag 15 maart 2016
09.30 tot 12.30 uur
Vergaderplaats   Zaal 3.4, New Babylon Meeting Center
Anna van Buerenplein 29
2595 DA DEN HAAG

Aanwezig*Forum Standaardisatie*

Nico Westpalm van Hoorn (voorzitter), Erwin Bleumink (Surfnet), Guus Bronkhorst (Ministerie van Binnenlandse Zaken, directie Burgerschap en Informatiebeleid), Bruun Feijen (Ministerie van Financiën, Belastingdienst), Cor Franke (Franke Interim Management), Gerard Hartsink (financiële sector), Bob Papenhuijzen (Logius), Marcel Reuvers (GeoNovum), Piet Ribbers (Universiteit van Tilburg), Nico Romijn (KING), Anneke Spijker (IPO), Simon Spoomaker (COPAS), Kristel Wattel-Meijers (als vervanger van Gé Linsen, Ministerie van Economische Zaken) en Harry Wever (als vervanger van Hans Wanders, Ministerie van Binnenlandse Zaken)

Gasten

Marlon Chin Kwie Joe (Ministerie van Defensie), Hans Wanders (CIO Rijk): agendapunt 3, Eva Hamminga (afdelingsmanager ICT voorzieningen en Infrastructuur Rijk): agendapunt 3, Wob Rombouts (extern adviseur): agendapunt 7, Peter van Dijk (KING): agendapunt 8

Afwezig

Joop van Lunteren (adviseur PBLQ HEC), David de Nood (VNO-NCW), Wim van Nunspeet (CBS), Michiel Steltman (DHPA), Bert Uffen (Manifestgroep)

Bureau Forum Standaardisatie

Ludwig Oberendorff (hoofd), Désirée Castillo Gosker (adviseur), Bart Knubben (adviseur), Lancelot Schellevis (adviseur), Han Zuidweg (adviseur) en Joram Verspaget (secretaris)

Nr. 1	Opening, agenda, verslag	Nico Westpalm van Hoorn	15 minuten tot 09.45 uur
	<ul style="list-style-type: none"> • FS 160315.1A • FS 160315.1B • FS 150315.1C • FS 150315.1D • FS 150315.1E 	Agenda Verslag Forum Standaardisatie 16 december 2015 Definitief vastgesteld werkplan 2016/2017 Concept-verslag Nationaal Beraad 2 februari 2016 Terugkoppeling Nationaal Beraad dinsdag 2 februari 2016	(mondeling)
<i>Ter besluitvorming</i>			

1A. Agenda

De voorzitter opent de vergadering en heet de aanwezigen welkom.

Ter vergadering wordt de uitnodiging voor de workshop 'Bestrijding E-Mailfraude met Internetstandaarden' van donderdag 14 april uitgereikt. Deze wordt ook per mail nagezonden. Harry Wever zal de uitnodiging ook in de ICCIO-nieuwsbrief laten opnemen.

1B. Verslag FS 16 december 2015

Cor Franke was niet ter vergadering aanwezig. Verder mist Gerard Hartsink in het verslag bij de rondvraag zijn opmerking om ISO formeel uit te nodigen. Dit met het argument dat voorkomen moet worden dat we lokale standaarden promoten als er al internationale standaarden beschikbaar zijn (of komen).

Harry Wever meldt naar aanleiding van het verslag dat de Voortgangsrapportage overheid&ICT aan de Kamer is gestuurd. Eind van een maand is daar een Algemeen Overleg over gepland in de Kamer. De (link naar de) voortgangsrapportage zal aan de Forum-leden worden nagestuurd.

De voorzitter stelt het verslag vast, de gemaakte opmerking meenemende.

1C. Definitief vastgesteld werkplan 2016/2017

Ter kennisname wordt het werkplan 2016/2017 van het bureau voorgelegd. Het werkplan is op 2 februari door het Nationaal Beraad vastgesteld.

Harry Wever haalt het actiepunt Communicatieplan uit het werkplan aan en ziet graag een uitgewerkte versie hiervan voorgelegd aan het Forum in een volgende vergadering.

1D. Concept-verslag Nationaal Beraad 2 februari 2016

Ter kennisname wordt het concept-verslag van het Nationaal Beraad van 2 februari 2016 voorgelegd.

1E. Terugkoppeling Nationaal Beraad dinsdag 2 februari 2016

Nico Westpalm van Hoorn koppelt terug over het Nationaal Beraad van 2 februari. Het Nationaal Beraad heeft het werkplan BFS 2016/2017 vastgesteld en heeft ingestemd met het plaatsen van de voorgestelde standaarden op de lijst. De leden van het Nationaal Beraad onderschrijven het streven om uiterlijk eind 2017 de informatieveiligheidsstandaarden, daar waar van toepassing, te hebben geïmplementeerd. Er was veel

waardering voor het zorgvuldige werk van het Forum Standaardisatie en wijze waarop vooraf de consequenties werden gesondeerd.

Veel dank vanuit het bureau aan de Forumleden voor de samenwerking in het voortraject (onder andere de grote uitvoerders).

Nr. 2	Terugkoppelingen	Nico Westpalm van Hoorn	20 minuten tot 10.05 uur
	<ul style="list-style-type: none"> • FS160315.2A Petit Comité Smart Cities • FS160315.2B Verslag doorontwikkeling lijst 		(mondeling)
<i>Ter bespreking en besluitvorming</i>			

2A. Terugkoppeling Petit Comité Smart Cities

Het Petit Comité Smart Cities is op 22 februari opnieuw bijeen gekomen. Geconcludeerd werd dat vanuit optiek van standaardisatie grote leveranciers momenteel domineren, wat een risico met zich meebrengt. Het Petit Comité ziet verder graag een verkenning van wat de huidige initiatieven zijn en welke open standaarden hierbij de aandacht verdienen. Een nader uitgewerkt voorstel wordt voorgelegd aan het Forum.

Pieter Ribbers spreekt zijn steun hiervoor uit. Het is verstandig om standaardisatie waar mogelijk op de feiten te laten vooruit lopen. Het is onwenselijk achteraf alsnog te moeten standaardiseren.

Kristel Wattel-Meijers steunt het voorstel ook en ziet graag lopende initiatieven in de verkenning meegenomen. Ze wijst op een pilot in Amersfoort voor een informatiemodel voor de bouwsector.

Een werkgroep bestaande uit Nico Romijn, Marcel Reuvers, Anneke Spijker, Gerard Hartsink en Kristel Wattel-Meijers zal een voorstel voorbespreken (BFS doet daartoe een voorzet).

2B. Verslag doorontwikkeling lijst

Ter vaststelling wordt het verslag over discussie rond de doorontwikkeling van de lijst, de toetsingsprocedure en de adoptiefocus voorgelegd. In het verslag staan de conclusies van 16 december, aangevuld met de conclusies in het vervolggesprek in kleiner comité.

Het Forum stemt in met de conclusies. In de vergadering komen de volgende punten aan de orde:

- Ingezet moet worden op de presentatie, de communicatie en het toepassingsgebied van de lijst.
- Een business case inclusief transactiekosten moet onderdeel zijn van de toetsingsprocedure met het oog op het op gang brengen van de adoptie van de desbetreffende standaard.
- Een strategie is nodig om 'vanuit de business' te bepalen welke andere standaarden voor de overheid nodig zijn en in ontwikkeling zijn, ook op Europees/internationaal niveau (als voorbeeld wordt de PCI SSC (Payment Card Industry Security Standards Council) standaard genoemd betreffende wereldwijde security standaarden voor het cards betalingsverkeer).
- Tijdigheid is een belangrijk punt van aandacht. Standaardiseren achteraf is te laat, maar te vroeg is ook onwenselijk.

- Daarbij is de vergankelijkheid van standaarden en het daarmee op het juiste moment opnemen en afvoeren van standaarden op de lijst van belang.
- Het is belangrijk om bij de formulering van een standaard duidelijk aan te geven wat de meerwaarde en scope van de standaard is en waar de toepassingsgrenzen liggen.
- Aandacht wordt gevraagd voor het huidige toepassingsgebied van de Webrichtlijnen op de lijst, in relatie met de recente ratificatie van het VN verdrag voor mensen met een beperking. Beleidsmatig zijn beide punten (webrichtlijnen, verdrag), ondergebracht bij BZK, wanneer duidelijkheid bestaat hoe het verdrag beleidsmatig wordt opgepakt, zal de verhouding met de lijst worden bekeken.

Het Forum stelt het verslag, de gemaakte opmerkingen meenemende, vast.

Nr. 3	Hans Wanders		30 minuten tot 10.35 uur
<i>Discussie</i>			

Hans Wanders is aanwezig om nader kennis te maken met het huidige Forum en om van gedachten te wisselen over de lijst. Hans Wanders is een oude bekende van het Forum, omdat hij – in zijn tijd bij Randstad – ook al een tijd lid was. Hij geeft aan nog steeds te geloven in de relevantie van standaarden, niet alleen voor de overheid maar ook voor de burger en het bedrijfsleven. Standaarden zijn nodig voor een overheid die een ‘connected enterprise’ wil zijn: optreden als één overheid. Open standaarden genieten de voorkeur boven gesloten standaarden, zeker als er tussen overheidslagen en met burgers en bedrijven wordt gecommuniceerd. Voor interne communicatie binnen overheidsorganen zou de verplichting niet moeten gelden. De voorgenomen verplichting in de Wet GDI, ziet op communicatie tussen bestuursorganen onderling, en met tussen bestuursorganen en burgers en bedrijven, en gaat niet over communicatie binnen een bestuursorgaan.

De lijst open standaarden is goed opgebouwd, maar de adoptie en het voordeel van het gebruik van de standaarden verdienen de aandacht, ook in de communicatie van het Forum. Duidelijk moet zijn wat verplicht is (moet je bijvoorbeeld DKIM uitvragen in een aanbesteding als je ICT-project e-mail, of alleen als je daarbij e-mail authenticatie gaat aanzetten?), en welk deel ‘advies’ is.

Hans Wanders raadt aan steeds te redeneren vanuit de business: wat is de meerwaarde van een standaard. Redeneer bijvoorbeeld vanuit phishing bestrijding, in plaats vanuit de standaard DKIM.

Als voorzitter van zowel de CIO Raad als de CTO Raad wil Hans Wanders het Forum helpen bij de adoptie van waardevolle standaarden met meerwaarde voor de business, zoals DKIM. Verder haalt hij aan dat in de wet GDI een paragraaf komt om het gebruik van – nader te bepalen - standaarden wettelijk verplicht te stellen.

De huidige Rijksinstructie vindt hij onduidelijk en te ruim gedefinieerd. Hiermee mist deze haar doel. Het toepassen van de lijst standaarden geldt immers alleen bij een formele aanbestedingsopdrachten, terwijl het vooral om gebruik gaat. De instructie moet daarom worden versmald tot toepassing in aanbesteding voor zover het gaat om communicatie met burgers en bedrijven.

Daarbij geeft hij aan dat zijn inziens op de lijst alleen standaarden moeten staan die bestaande problemen oplossen, ook als dit leidt toe een beperking van het aantal standaarden op de lijst.

Nr. 4	Open standaarden, lijsten	(SG Open standaarden / Marcel Reuvers)	5 minuten tot 10.40 uur
	<ul style="list-style-type: none"> • FS 160315.4 Oplegnotitie • FS 160315.4A Concept discussiedocument RESTful APIs v0.5 • FS 160315.4B Brief Digicommissaris aan gemeente Den Haag over StUF-BG standaard 		
<i>Ter besluitvorming en kennisname</i>			

4. Oplegnotitie

Marcel Reuvers geeft een toelichting op de voorliggende stukken.

Voorstel tot het op de lijst wijzigen van het toepassingsgebied van Digikoppeling

Het Forum Standaardisatie wordt geadviseerd om het toepassingsgebied van de Digikoppeling standaard op de lijst aan te passen conform het voorstel uit de procedure voor het opnemen van Digikoppeling versie 3.0. Het besluit betreft niet het opnemen van de nieuwe versie, maar het aanpassen van het toepassingsgebied voor de huidige versie op de lijst.

Het Forum vraagt explicieter te communiceren waarom de aanpassing op de standaard heeft plaatsgevonden.

Deze opmerkingen meenemende stemt het Forum in met het voorstel.

4A. Concept discussiedocument RESTful APIs v0.5

Zie verslag onder agendapunt 5.

4B. Brief Digicommissaris aan gemeente Den Haag over StUF-BG Standaard

Het Forum neemt zonder verdere opmerkingen kennis van de brief.

Over het vervolgproces rond de StUF-BG Standaard worden de belanghebbende partijen na de zomer nader geïnformeerd. Het onderwerp komt terug in het Forum in het najaar.

Nr. 5	Uitkomst onderzoek naar API's	Frank Terpstra	25 minuten tot 11.05 uur
<i>Presentatie</i>			

Wegens afwezigheid van Frank Terpstra verzorgt Lancelot Schellevis de presentatie over de uitkomst van het onderzoek naar APIs. Het begrip RESTful API wordt nader gedefinieerd alsmede de aanleiding van het onderzoek. Hierbij wordt een vergelijking gemaakt tussen REST en SOAP WSDL en wat RESTful APIs betekenen voor de overheid en de lijst met standaarden.

Mogelijke punten die het Forum in dit kader kan oppakken zijn 1) het publiceren van een handreiking RESTful APIs, 2) het toetsen van REST-standaarden (Oauth, Odata) en/of 3) het uitvoeren van een implementatieanalyse naar in hoeverre standaarden aansluiten en geschikt zijn voor RESTful APIs.

Marcel Reuvers geeft aan dat de Geo-standaarden momenteel te gesloten zijn voor aansluiting op een API, maar hij acht het wenselijk dat dit op termijn wel mogelijk wordt. Zijn inziens geldt dit ook voor de basisregistraties. De overheid moet naar zijn mening hierover een standpunt formuleren. Een handreiking kan hierbij helpen en voorkomt dat ieder voor zich het wiel opnieuw uitvindt.

Erwink Bleumink brengt naar voren dat het 'webdeel' steeds belangrijker wordt, ook voor standaarden en de toepassing ervan. Dat de backoffice en de webwereld met elkaar kunnen samenwerken is ook interoperabiliteit. Hij geeft aan het van belang te vinden dat dit element wordt bekeken bij de toetsing van nieuwe standaarden op de lijst.

Het Forum besluit tot het publiceren van een handreiking RESTful API en het toetsen van REST-standaarden (punt 1+2). Het (laten) uitvoeren van een implementatieanalyse (punt 3) wordt door het Forum gezien als een taak voor de beheerder van een standaard en past niet bij de rol van het Forum.

Nr. 6	Open standaarden, adoptie	(SG Open standaarden / Marcel Reuvers)	5 minuten tot 11.20 uur
	<ul style="list-style-type: none"> • FS 160315.6 • FS 160315.6A • FS 160315.6B • FS 160315.6C • FS 160315.6D • FS 160315.6E 	<ul style="list-style-type: none"> Oplegnotitie PvA Handreiking betrouwbaarheidsniveaus v4 Handreiking open standaarden bij ICT-inkoop Impactanalyse DMARC+SPF+DKIM (KING/IBD) Factsheet TLS (KING/IBD) Factsheet DNSSEC (KING/IBD) 	
<i>Ter besluitvorming en kennisname</i>			

6. Oplegnotitie

Marcel Reuvers geeft een toelichting op de voorliggende stukken.

6A. PvA Handreiking betrouwbaarheidsniveaus 4

Het Forum wordt gevraagd in te stemmen met het Plan van Aanpak.

Cor Franke is voorzitter van de Klankbordgroep voor de Handreiking Betrouwbaarheidsniveaus. Hij geeft aan dat na akkoord de uitgewerkte handreiking in de Forum-vergadering van oktober wordt voorgelegd.

Het Forum stemt in met het Plan van Aanpak.

- 6B. Handreiking open standaarden bij ICT-inkoop**
- 6C. Impactanalyse DMARC+SPF+DKIM (KING/IBD)**
- 6D. Factsheet TLS (KING/IBD)**
- 6E. Factsheet DNSSEC (KING/IBD)**

Het Forum neemt kennis van deze stukken. Zie inhoudelijk onder agendapunt 7 en 8.

Nr. 7	Bestekteksten / handreiking Inkoop open standaarden	Wob Rombouts	25 minuten tot 11.45 uur
<i>Presentatie</i>			

Wob Rombouts geeft een presentatie over de handreiking Inkoop open standaarden en het gebruik ervan voor aanbestedende diensten. Doel van de handreiking is deze diensten te ondersteunen met een sjabloon en tips te geven in het gebruik van de Open Standaarden. Ook is een aantal verificatievragen in de handreiking opgenomen.

Bob Papenhuijzen vraagt of de handreiking ook wordt opgenomen in de ARBIT. Aan Harry Wever wordt gevraagd of hierop binnen BZK kan worden aangestuurd.

Nr. 8	Factsheets en impactanalyse IB-standaarden KING/IBD	Peter van Dijk	25 minuten tot 12.10 uur
<i>Presentatie</i>			

Peter van Dijk (KING) licht de impactanalyse over de adoptie van de informatiebeveiligingsstandaarden DNSSEC, TLS, DMARC, SPF en DKIM door gemeenten toe. De Informatieveiligheidsdienst van KING heeft de analyse in opdracht van BFS uitgevoerd. De conclusies en aanbevelingen van de analyse zijn terug te vinden in de begeleidende stukken. De meerwaarde van alle voornoemde standaarden wordt door de impactanalyse onderschreven. De impact van de standaarden DNSSEC en TLS in geld en capaciteit is zeer goed te overzien (ordegrootte 400 euro eenmalig, 700 euro per jaar). Met de implementatie van de samenhangende set e-mailstandaarden is meer gemoeid (ordegrootte 2.500 tot 10.000 euro eenmalig, jaarlijks 1.250 tot 5.000 euro).

Naar aanleiding van de impactanalyse zal overleg tussen VNG/KING en BFS worden gevoerd. Daarin worden vervolgstappen verkend. De uiteindelijke conclusie en follow-up van de impactanalyse worden voorgelegd aan de vergadering van het Nationaal Beraad van 19 september a.s.

Nr. 9	Voortgang	Nico Westpalm van Hoorn	10 minuten tot 12.20 uur
bijlage	<ul style="list-style-type: none"> • FS 160315.9A Voortgangsnotitie • FS 160315.9B 10 jaar Forum Standaardisatie (mondeling) • FS 160315.9C Presentatie Digitale Monitor (mondeling) 		
<i>Ter kennisname</i>			

9A. Voortgangsnotitie

Het Forum neemt zonder verdere opmerkingen kennis van de notitie.

9B. 10 jaar Forum Standaardisatie

De voorzitter meldt dat dit jaar het Forum Standaardisatie tien jaar bestaat. Het bureau verkent wat de mogelijkheden zijn om rond de Dag van de Standaardisatie(14 oktober) hieraan met een feestelijk randje aandacht te besteden.

9C. Presentatie Digitale Monitor

Wegens tijdsgebrek heeft de presentatie niet plaatsgevonden.

Nr. 10	Rondvraag		10 minuten tot 12.30 uur
<i>Mondeling</i>			

Gerard Hartsink meldt dat de LEI ROC (www.leiroc.org) op 13 maart de 'Direct and Ultimate Parent Policy' heeft gepubliceerd. De ROC heeft zeventig toezichthouders uit veertig landen. Deze zal door de Global LEI Foundation (GLEIF) uiterlijk Q1 2017 operationeel worden gemaakt. Het is onder meer van belang voor de Belastingdienst, DNB, AFM en voor de private sector. Gerard zoekt naar een contactpersoon bij de overheid om daarover verder te praten.

Afscheid van Guus Bronkhorst

Tot slot neemt de voorzitter namens het Forum afscheid van Guus Bronkhorst die afscheid neemt wegens een verandering van functie binnen de Rijksoverheid. De voorzitter dankt hem hartelijk voor zijn vele jaren inzet voor het Forum en zijn continue support voor het Open Standaarden-beleid. Hij overhandigt aan Guus een presentje en een foto van het Forum. Een foto op fotopapier zal aan hem in een fotolijst worden nagestuurd.

Actiepunten:

- Ter vergadering wordt de uitnodiging voor de workshop 'Bestrijding E-Mailfraude met Internetstandaarden' van donderdag 14 april uitgereikt. Deze wordt ook per mail gezonden. Actiehouder: BFS
- Agenderen concept Communicatieplan in een volgende Forumvergadering (conform werkplan): Actiehouder: BFS
- Agenderen adoptie aantal waardevolle standaarden met meerwaarde voor de business in CIO Raad en CTO Raad (waaronder DKIM). Actiehouder: Wanders/Wever/BFS
- Voortgangsrapportage overheid&ICT aan de Kamer zal aan de Forum-leden worden nagestuurd. Actiehouder: BFS
- Naar aanleiding van de impactanalyse zal overleg tussen VNG/KING en BFS worden gevoerd. Daarin worden vervolgstappen verkend. De uiteindelijke conclusie en follow-up van de impactanalyse worden voorgelegd aan de vergadering van het Nationaal Beraad van 19 september a.s. Actiehouder: BFS